

Dekameron

Agilulf, král Langobardů, si zvolil, jak učinili i jeho předchůdci, za své vladařské sídlo lombardské město Pavii, když si předtím vzal za ženu Theodelindu, vdovu po králi Anatarikovi, jenž byl rovněž lombardským králem; Theodelinda byla překrásná paní, moudrá a velmi počestná, leč převeřice málo zkušená ve věcech milostných. Díky ctnostem a důvěpivp krále Agilulfa se záležitostem Langobardů darilo a byly v pokoji, ale tu se stalo, že se do svrchu řečené královny zamiloval její podkoní, človečk převeřice nízkého

198

původu, pokud se týče rodu, nicméně jinak ducha mnohem ušlechtlejšího, než by se dalo čekat od tak nízkého zameštrnáni; měl postavu krásnou a velikou jako sám král a zamiloval se do královny bezměrně.

Protože mu však jeho nízký stav neodňal možnost poznat, že tato láska nemá žádné vyhládky, byl tak chytřý, že ji žádnému neodhalil, ba neodvážil se jí dát najevo očima ani jí samé. A třebaže žil bez jakékoli naděje, že se jí někdy bude moci zalbit, přece jen se sám před sebou holedbal, jak vysoko povznesl své myšlenky, a protože hořel milostným ohněm, vykonával snaživě všecko, o čem soudil, že bude královně milé, ba předstíhoval v tom všechny své druhy. Tak se stávalo – když si královna měla vyjet na koni –, že jela raději na oři, kterého opatroval on, než na nějakém jiném, a podkoní, když se toto přihodilo, považoval to za největší projev milosti; nikdy se mu ani nechtělo odstoupit od třmene, neboť se cítil blaženým, když se dotkl třeba jen jejích šatů.

Dosti často se však přihází a my toho býváme svědky; že láska roste tím víc, čím menší má naději – tak se přihodilo i ubohému podkonímu, že jen přetěžko tajil svou velkou touhu, a ještě neměl oporu v žádné naději a nemohl se od své lásky odpoutat, rozhodl se, že zemře. Jak tak ale sám nad sebou rozvažoval, rozhodl se pro takovou smrt, z níž by bylo zřejmé, že zemřel z lásky, kterou choval ke královně, a umínil si též, že se přitom přece jen ještě pokusí o štěstí, aby mohl úplně nebo částečně dosáhnout splnění svých tužeb.

Ani ho však nenapadlo promluvit s královnou či napsat jí, že ji miluje, neboť věděl, že by hovořil či psal nadarmo; chtěl se pokusit o to, zda by nemohl pomocí nějakého úskoku s královnou ležet. Nebylo však jiného úskoku či cesty než najít způsob, jak by se mohl vydávat za krále – o němž věděl, že u ní nespává celou noc – a tak se dostal ke královně a vniknout do její komnaty.

Pročez – aby zjistil, jak a v jakém úboru k ní přichází král, když k ní chodí, ukryl se několikrát ve velké síni královského paláce, jež byla mezi komnatou krále a královny – a tak jedné noci užel krále, jak vychází ze své komnaty zahalen do velkého pláště, v jedné ruce zadrženuou nevelikou pochodeň a v druhé hůlku, jde ke královině komnatě a tam beze slova jednou nebo dvakrát udeří hůlkou na dveře, načež je mu neprodleně otevřeno a z ruky je mu odebrána pochodeň.

Když tohle uviděl a když viděl rovněž, jak se král vrací, napadlo ho, že si musí počínat zrovna tak: a když si opatří plášť podobný plášti, který viděl na králi, a pochodeň a hůlku, umyl se nejprve pořádně v parní lázni, aby královnu neurazil hnojný pach či aby si nevšimla úskoku, a skryl se s těmito věcmi, jako obvykle činil, ve velké síni.

A když pak seznal, že všichni už spí, a když se mu zdálo, že nadešla vhodná doba buď pro splnění jeho přání, nebo k cestě vsříč vytoužené smrti,

199

vykřesal z kamene a oceli, které si přinesl s sebou, trochu ohně, zažehl pochodeň, upjal se a zahalil do pláště, načež šel ke dveřím komnaty a dvakrát do nich hůlkou udeřil.

Jedna komorná celá rozespálá otevřela komnatu, vzala od něho světlo a skryla je, načež on beze slova vešel za záclonu, odložil plášť a vstoupil do lože, v němž spala královna. Toužebně ji vzal do náručí a děláje, že je rozezlý (neboť věděl, že když je král rozezlý, nechce nic slyšet), poznal královnu několikrát tělesně, aniž při tom on a ona promluvíli slovo. A třebaže se mu odchod zdál těžký, přece jen se bál, aby příliš dlouhé prodávání zde neproměnilo jeho slast v zármutek, zdvihl se, vzal svůj plášť a svěhlo a mlčky odešel a co nejrychleji se vrátil do své postele.

Sotva se v ní ocl, zdvihl se král a vešel do komnaty ke královně, jež se tomu tuze podivila; a protože vstoupil do jejího lože a zvesela ji pozdravil, dodala si královna odvahy, vidouc ho veselého, a řekla:

„Ó pane můj, jaké jsou to dnes v noci novosti? Před chvílkou jste ode mne odešel, když jste si se mnou užil radostí víc než obvykle, a už jste tu zase? Dávejte pozor na to, co děláte!“

Když král zaslechl tato slova, rázem si domyslí, že někdo, kdo má podobné zvyky a postavu jako on, královnu oklamal, ale protože byl moudřý, hned ho napadlo, že by jí to neměl dát znát, zvlášť když viděl, že to nepoznala ani královna, ani nikdo jiný – což by mnoho jiných hlupáků neudělalo. Právě naopak by říkali: „Já tady přece nebyl. Kdo to tu byl? Jak se sem dostal? Kdo to sem přišel?“ Bylo by z toho povstalo mnoho věcí, jimiž by byl paní neprávem zarmoutil a byl by ji podnítl toužit, aby měla zase to, čeho už okusila. Věděl, že mu z toho nemůže vzejít žádná hanba, bude-li mlčet, a že si tím získá jen pohanu, bude-li o tom mluvit.

Pobouřen tedy více v mysl než ve tváři a ve slovech, řekl:

„Paní, nezdá se vám, že jsem takovým mužem, který už tu mohl jednou být a pak se sem znovu vrátit?“

Paní mu odvětila:

„Ale ano, pane můj, nicméně vás prosím, abyste dbal o své zdraví.“

Tu pravil král:

„Dobrá, budu se řídit vaší radou, odejdu tentokráte a už vás nebudu obtěžovat.“

A maje mysl naplněnou hněvem a zlobou skrze to, co se mu stalo a co právě sledal, vzal si opět plášť, vyšel z komnaty a pojal úmysl najít v tichosti toho, jenž to spáchal; soudil rovněž, že to musí být někdo z domu a že z něho nemohl odejít, ať to byl už kdokoli.

Vzal tedy lucerničku s malinkým svýtylkem a odebral se do veliké míst-

nosti nad komínami svého paláce, kde na různých ložích spalo skoro veškeré jeho služebnictvo; měl totiž za to, že se po přestálé námaze nemohl ještě uklidnit tep a bušení srdce tomu člověku, jenž spáchal čin, o němž právě slyšel od své paní – a jal se tiše od jednoho konce obcházet jednoho po druhém a všem sahat na hrud, aby zjistil, jak komu tuče srdce.

Všichni tvrdě spali, jenom ten, jenž byl u královny, dosud neusnul, a když viděl, že přichází král, uhnul, co asi přišel hledat, a dostal takový strach, že bušení po přestálé námaze zesílilo strachem ještě víc, neboť podkorní byl přešveďčen, že ho král, všimne-li si toho, pošle bez okolků na smrt. Hlavou mu sice táhly všelijaké nápady, co by měl udělat, ale když viděl, že král nemá zbraň, rozhodl se posléze, že bude dělat, jako by spal, a že počká, až co král učiní.

Král se tedy dotkl mnoha služebníků, ale nenašel ani jednoho, o němž by mohl usoudit, že je to ten pravý, a dospěl už i k tomuto podkornímu, jenmuž srdce bušilo. I řekl si: „Tenhle to byl!“ Ale protože nechtěl, aby vešlo ve známost, co chce udělat, neudělal mu nic než to, že mu nužkami, které si přinesl, ustříhl na jedné straně vlasy, které lidé v té době nosili velmi dlouhé, aby ho nazířil podle toho znamení poznal. To učiniv, odešel a vrátil se do své komnaty.

Podkorní tohle všecko sledoval, a že to byl lstivý člověk, bylo mu hned zřejmé, nač si ho král poznamenal; i vstal bez meškání, došel si pro nužky, jichž bylo naštěstí ve stáji pro obsluhu koní několik, šel tiše od jednoho k druhému, kteří spali v oně místnosti, a všem ustříhl vlasy stejným způsobem, jakým byly ustříženy jemu. Když s tím byl hotov, šel si, aniž ho někdo zpozoroval, zase lehnout.

Král ráno vstal a přikázal, aby se všechna čeledi, ještě než se otevrou brány paláce, shromáždila před ním. Tak se také stalo. A když všichni stáli před ním s nepokrytou hlavou, jal se pátrat po onom, ježž v noci osříhal; vída však, že týmž způsobem má osřížené vlasy většína čeledi, podívil se tomu a řekl si sám pro sebe: „Ten, ježž hledám, je sice nízkého původu, ale přesto je vidět, že je vysoce důvtipný.“ A když takto seznal, že nedopadne bez rámsu toho, ježž hledal, a ježžto se mu také nechtělo utřížti si pro malou pomstu velkou hanbu, rozhodl se, že ho napomene pohybným slovem a že mu takto dá najevo, že o všem ví. I obrátil se tedy ke všem a řekl:

„Ten, jenž to učinil, ať tak již nikdy nečiní – a jděte shohem.“

Jiný by je byl dal napnout na provaz, mučít, trýznit a vyslychat, přičemž by byl odhalil právě to, co se má každý snažit zakrýt. A kdyby ho byl odhalil, nebyl by svou hanbu nijak zmenšil, i kdyby se mu byl potádně pomstil, ba naopak jeho hanba by byla bývala vyrostla a čest panina by byla pokázena.

Ti, kdo slyšeli tato slova, velmi se podívali, co jimi chtěl král říci; nikdo jiný však nerozuměl, jenom ten, jehož se to týkalo. Jelikož to však byl chytrý muž, nikdy to za života králova nedal najevo a nikdy už pak podobným kouskem nepokoušel Štěstěnu.

Autorův závěr

Autor oslovuje „nejšlechternější dívky“:

Snad některé z vás řeknou, že jsem si při psaní těchto příběhů počínal s přílišnou nevázaností, že jsem někdy dovolil, aby paní mluvily a ještě častěji naslouchaly všem, jež se nehodí k tomu, aby je vyprávěly a poslouchaly počestné ženy. To ovšem popírám, neboť nic není tak neslušného, co by mohlo být někomu proti mysli, je-li to vyprávěno počestnými slovy, a tomu jsem – myslím – dosti náležitě vyhověl.

Leč dejme tomu, že to tak je – nezamyšlím se s vámi totiž pít, neboť byste nađe mnou vyhrály. Na otázku, proč jsem tak učinil, mám však pohodově mnoho důvodů.

Je-li některý příběh drobet rozpuštělý, pak je to proto, že to vyžadovala povaha příběhu, a každý chápavý člověk, pohlédne-li naň rozumným okem, jasně pozná, že jsem jej nemohl vyprávět jinak, jestliže jsem ho nechtěl připravit o jeho pravou podobu. A zůstala-li přesto v některém příběhu leckterá ta stránka, leckteré to volnější slůvko, jež snad nejde pod nos nějaké ruženečkářce, která klade větší váhu na slova než na činy a snaží se dobrou ženu spíše zdát než ji být, pak pravím, že když se neupírá mužům a ženám právo říkat celé dny taková slova, jako je: díra, klín, moždít, palička, jitrnice, jelito a jiná podobná – nelze upírat mně právo taková slova napsat. Krom toho nemůže nikdo mému peru dopřávat méně volnosti než malířovu štětci, který bez jakýchkoli výtek, nebo aspoň bez spravedlivých výtek, může nechat svatého Míchala zraňovat měčem a kopím saň a svatého Jiří zabíjet draka, jak se mu uráčí. Můžte malovat Krista jako muže a Evu jako ženu, ba je mu dokonce dovoleno přiblížit někdy jedním, někdy dvěma hřebovy na kříž Toho, jenž chtěl na něm zemřít pro spásu lidského pokolení. Není dále tak těžké pochopit, že tyto věci nebyly vyprávěny v kostele, kde se má mluvit s myslí vážnou a slovy nejpočestnějšími – i když v církevních kronikách nacházíme množství příhod, daleko horších, než jsou ty, o nichž jsem psal. Tyto věci nebyly vyprávěny ani ve filozofických školách, kde se vyžaduje počestnost ne méně než někde jinde, ani uprostřed duchovních, ani někde jinde mezi filozofy. Vyprávěli si je v zahradách pro zábavu mladí lidé, kteří však byli dost zralí, aby se nedali povídkami ovlivnit, a vyprávěli si je v dobách, kdy nikdo neměl za zlé ani těm nejpočestnějším osobám, když přechaly s kalhotami přetáženými přes hlavu, aby se zachránily.

Zkážená mysl nechápe zdravě žádné slovo. Tuto zkáženou mysl nena-praví žádná slušná slova a žádná neslušná slova mysl řádnou nezkaží – právě tak, jako nemůže bahno poskvírnit sluneční paprsky, nebo jako nemůže pozemský kal pokaziti řásu nebes.

Které knihy, která slova, které listy jsou světlejší, čistojnější a účtyhodnější než Písmo svaté? A přece bylo mnoho takových, kteří je chápali falešně, čímž přivodili záhubu sobě i jiným. Každá věc sama o sobě je k něčemu dobrá, ale je-li jí nesprávně použito, může tuze uškodit. To tvrdím i o svých příbězích. (...)

Najdou se i takové, jež budou říkat, že by bylo bývalo lépe, kdyby tu některé příběhy nebyly. Připouštím. Já jsem však nemohl a nesměl psát nic jiného než to, co bylo vyprávěno; kdyby byly ty paní, jež si je povídaly, vyprávěly jen krásné příběhy, byl bych i já psal jen ty krásné.

Kdyby někdo chtěl předpokládat, že jsem si tyto příběhy vymyslel a sepsal, což jsem neudělal, odpověděl bych, že se nehanbím za to, že nejsem všechny krásné, neboť kromě Boha se nenašel žádný mistr, který by byl vytvořil vše pouze dobře a dokonale.

(...)

Je třeba, aby uprostřed množství věcí byly věci různé hodnoty. Nikdo nikdy neobdělával žádné pole tak, aby se na něm nenašly v nejlepších rostlinách zamíchané kopřivy, bodláčí nebo nějaké bylí.

(...)

Rád bych však odpověděl na jejich námitky tímto: přiznávám, že jsem vážný a že jsem byl častokrát v životě vážený. Právě proto ale tvrdím těm, které mé váhy neokusily, že nevážím mnoho, ba že vážím tak málo, že dokáži plavat na hladině. Uvážíme-li však, že kázání mniichů – zahrnující lidi vyčítkami za jejich hříchy – jsou odedávna plná tlachů a nepřístojností; soudím, že totéž nemusí španěle slušet mým příběhům, napsaným k zahánění ženského zármutku.

A jestli se přesto budou příliš smát, snadno je z toho může vyléčit pláč Jeremiášův, utrpení Spasitelovo a Magdalenino pokání.

(Přeložil Radovan Krátký)

203

SOUKAL, Josef. Čítanka pro I. ročník gymnázií. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2001. ISBN 80-7235-153-2.